

Information om ändringar i barnomsorgsbestämmelserna i landskapslagen (2020:32) om barnomsorg och grundskola

Landskapslag om ändring av landskapslagen om barnomsorg och grundskola (2022/52) trädde i kraft 1 augusti 2022.

Genom lagändringen ändrades bestämmelser bland annat gällande rätten till barnomsorg och förundervisning. En del av ändringarna förädlades av rikets familjeledighetsreform.

De viktigaste lagändringarna gällande barnomsorgen är följande:

- Tidigare har rätten till daghemsverksamhet börjat efter att föräldrapenningperioden upphört då barnet varit cirka 9 månader gammal. Med anledning av de nya flexibla föräldrapenningarna har ett barn nu rätt till daghemsverksamhet från den kalendermånad då barnet fyller 9 månader. Notera dock att det gamla och det nya familjeledighetssystemet kommer att tillämpas parallellt under cirka två år. Därmed har ett barn vars vårdnadshavare har rätt till familjeledigheter enligt den gamla modellen fortsättningsvis rätt till barnomsorg först efter att föräldrapenningperioden har upphört.
- Begränsningarna i den subjektiva rätten till barnomsorg har slopats. Detta betyder att alla barn har rätt till daghemsverksamhet från den kalendermånad de fyller 9 månader. Barnet har dock inte rätt till daghemsverksamhet under de perioder då föräldrapenning betalas för barnet, undantaget partiell föräldrapenning. De barn vars vårdnadshavare får familjeledigheter enligt den gamla modellen har fortsättningsvis rätt till barnomsorg först efter att föräldrapenningperioden har upphört.
- Tidigare har barnet haft rätt att bibehålla samma barnomsorgsplats då barnet varit frånvarande från daghemsverksamheten till följd av att en förälder varit arbetssökande eller faderskapsledig. Från 1.8.2022 har ett barn rätt att bibehålla sin daghemplats under en sammanhängande tid om högst tretton veckor då föräldrapenning betalas för vården av barnet. Rätten att bibehålla platsen gäller även de barn vars vårdnadshavare lyfter faderskapspenning enligt den gamla familjeledighetsmodellen.
- Om barnet inte är på daghemmet till följd av föräldraledighet är frånvaron avgiftsfri förutsatt att frånvaron meddelats skriftligt och inom de tidsfrister som anges i lagen. Avgiftsfriheten gäller vid regelbundet uttag av högst 5 föräldrapenningdagar som meddelats till kommunen senast 2 veckor före den första frånvarodagen och vid uttag av mer än 5 föräldrapenningdagar i följd som meddelats senast 6 veckor före uttaget. Regleringen gäller även vid uttag av faderskapsledighet enligt den gamla familjeledighetsmodellen.
- Definitionerna av heltids- respektive halvtidsomsorg har omformulerats och justerats något så att gränserna avser ett genomsnittligt timantal per vecka. Halvtidsomsorgen omfattar kommunal daghemsverksamhet som i medeltal uppgår till högst 25 timmar

per vecka (tidigare högst 5h/dag eller högst 25 h/vecka). Som heltidsomsorg räknas daghemsverksamhet som i medeltal överstiger 35 timmar per vecka (tidigare över 5 h/dag).

- Barnomsorgsavgiften för heltidsomsorg är oförändrad, högst 240 euro per barn och månad. Även i fortsättningen ska kommunen beakta familjens storlek och inkomster vid bestämmande av avgiften. I lagen har dock införts dock reglering som begränsar avgiften för halvtidsomsorg för högst 60 procent av avgiften för heltidsomsorg, dvs. max 144 euro per barn och månad. Om kommunen erbjuder andra omsorgskategorier än halvtids- och heltidsomsorg ska barnomsorgsavgiften för sådan omsorg tas ut i relation till avgiften för heltidsomsorg.
- Rätten till avgiftsfri förundervisning ändras från minst 20 timmar per vecka till minst 4 timmar per läsårets arbetsdag (totalt cirka 760 förundervisningstimmar per läsår). Rätten till förundervisning gäller under läsåret innan barnet börjar i grundskolan. Ändringen innebär att förundervisning inte längre behöver ordnas under grundskolans lov dagar. Läsårets arbetsdagar fastställs av landskapsregeringen.
[Läs om läsårets arbetsdagar på landskapsregeringens webbplats.](#)

Notera att dessa ändringar inte gäller för privat barnomsorg, undantaget rätten till förundervisning som ändras från minst 20 timmar per vecka till minst 4 timmar per läsårets arbetsdag (totalt cirka 760 förundervisningstimmar per läsår). Aktörer inom den privata barnomsorgen får dock reglera avgiften även för förundervisning självständigt.

Nedan finns en sammanställning över de vanligaste frågorna/svaren i anslutning till lagändringarna.

Rätten till daghemsverksamhet

1. Vad innebär den subjektiva rätten till daghemsverksamhet?

Från 1.8.2022 har varje barn rätt till kommunal daghemsverksamhet antingen från ingången av den kalendermånad då barnet fyller nio månader (om det för barnet tillämpas den nya familjeledighetsmodellen) eller efter att föräldrapenningperioden har upphört (om det för barnet tillämpas den gamla familjeledighetsmodellen) till dess att läroplikten börjar.

Den subjektiva rätten till daghemsverksamhet omfattar enbart daghemsverksamhet som ordnas dagtid under vardagar. Kommunen ska dock fortsättningsvis ordna daghemsverksamhet under kvällar och nätter och under andra dagar än vardagar om barnet har ett verkligt behov av daghemsverksamhet på grund av vårdnadshavarens förvärsarbete eller studier.

Rätten till daghemsverksamhet gäller i den utsträckning det är förenligt med barnets bästa, och utgångspunkten i lagen är att det inte är förenligt med barnets bästa att vara i daghemsverksamhet mera än 10 timmar per dygn eller 200 timmar per månad. Det är i första hand barnets vårdnadshavare som är ansvarig över att tillgodose barnets behov enligt barnets bästa, vilket också inkluderar rätt till vila. Personalen för en kontinuerlig dialog med vårdnadshavarna om bland annat barnets vårdtider, barnets mående och utveckling. Vid misstanke om att ett barn far illa har personalen anmälningsskyldighet till KST.

2. Jag är föräldraledig men barnet har äldre syskon, har syskonen rätt till daghemsverksamhet?

Ja, om det för barnet tillämpas det gamla familjeledighetsystemet infaller rätten till daghemsverksamhet efter att föräldrapenningperioden har upphört.

3. Jag lyfter hemvårdsstöd hur påverkas rätten till daghemsverksamhet?

Information (ÅLR 2022/6392) gällande ändringar i landskapslag om hemvårdsstöd har sänts till samtliga kommuner 16.8.2022.

I enlighet med landskapslag (2015:68) om hemvårdsstöd 1 § 2 mom. är hemvårdsstödet ett ekonomiskt stöd till vårdnadshavare vars barn inte deltar i sådan kommunal eller privat samhällsstödd barnomsorg med undantag för lekverksamhet (nedan barnomsorg) som avses i landskapslagen om barnomsorg och grundskola.

Vad gäller syskontillägg till hemvårdsstödet har en vårdnadshavare som utöver det eller de barn som medför rätt till hemvårdsstöd, vårdar minst ett eget barn (nedan syskon), rätt till ett syskontillägg till hemvårdsstödet för varje syskon, om syskonen inte deltar i barnomsorgen (13 §). Ett syskon som fyllt tre år har dock rätt till sådan halvtidsomsorg som avses i 28 § 2 mom. i del II i landskapslagen om barnomsorg och grundskola.

Ytterligare information om hemvårdsstödet får du av din kommun. På Ålands landskapsregering hör hemvårdsstödet till socialvårdsbyråns förvaltningsområde.

4. Jag är arbetslös, har mitt barn rätt till daghemsverksamhet?

Ja, rätten till daghemsverksamhet är inte längre knuten till familjens socioekonomiska ställning. Barnet har rätt till kommunal daghemsverksamhet antingen från ingången av den kalendermånad då barnet fyller nio månader (om det för barnet tillämpas den nya familjeledighetsmodellen) eller efter att föräldrapenningperioden har upphört (om det för barnet tillämpas den gamla familjeledighetsmodellen) till dess att läroplikten börjar.

5. Jag arbetar nätter/kvällar/helger, har mitt barn rätt till daghemsverksamhet även på obekväma tider?

Den subjektiva rätten till daghemsverksamhet omfattar enbart daghemsverksamhet som ordnas dagtid under vardagar. Kommunen ska dock ordna daghemsverksamhet

under kvällar och nätter och under andra dagar än vardagar om barnet har ett verkligt behov av daghemsverksamhet på grund av vårdnadshavarens arbete. Notera dock att utgångspunkten i lagen är att det inte är förenligt med barnets bästa att vara i daghemsverksamhet mera än 10 timmar per dygn eller 200 timmar per månad.

6. Jag studerar och i mina studier ingår praktik på nätter/kvällar/helger, har mitt barn rätt till daghemsverksamhet även på obekväma tider?

Den subjektiva rätten till daghemsverksamhet omfattar enbart daghemsverksamhet som ordnas dagtid under vardagar. Kommunen ska dock ordna daghemsverksamhet under kvällar och nätter och under andra dagar än vardagar om barnet har ett verkligt behov av daghemsverksamhet på grund av vårdnadshavarens studier. Notera dock att utgångspunkten i lagen är att det inte är förenligt med barnets bästa att vara i daghemsverksamhet mera än 10 timmar per dygn eller 200 timmar per månad.

7. Enligt lagen ska daghemsverksamheten om möjligt ordnas i den form som barnets vårdnadshavare önskar. Vad innebär detta?

Enligt lagen ordnas daghemsverksamhet i familjedaghem, gruppfamiljedaghem och i daghem. Om kommunen ordnar daghemsverksamhet i flera former har vårdnadshavare vid ansökan rätt att önska att barnet får daghemsverksamhet exempelvis i ett gruppfamiljedaghem. Kommunen beviljar daghemsplats utgående från sina tillgängliga daghemsverksamhetsformer och kapacitet.

8. Hur snabbt ska kommunen handlägga ansökan om daghemsverksamhet?

Kommunen ska enligt lagen erbjuda en barnomsorgsplats inom fyra månader räknat från dagen då vårdnadshavare lämnat in ansökan. Om behovet är brådskande på grund av vårdnadshavarnas förvärsarbete eller studier, ska vårdnadshavarna erbjudas en barnomsorgsplats inom två veckor efter att kommunen mottagit ansökan.

Bibehållande av daghemsplats under föräldraledighet

9. Hur länge har mitt barn rätt att bibehålla sin daghemsplats när jag är föräldraledig med barnet?

Barnet har rätt att bibehålla sin daghemsplats högst 13 sammanhängande veckor. Notera att rätten gäller högst 13 veckor i gången men det är möjligt att vara frånvarande flera högst 13 veckor långa perioder. Barnet behöver dock vara på daghemmet mellan perioderna för att bibehålla sin plats.

10. Avser rätten att bibehålla samma daghemsplats under föräldraledighet rätt till plats på samma avdelning, enhet eller grupp som barnet lämnade?

Rätten till samma daghemsplats avser plats i den barngrupp som barnet lämnade.

Hur uttag av föräldrapenningsdagar ska meddelas

11. Hur långt på förhand måste jag meddela kommunen att barnet är hemma till följd av föräldraledighet för att ha rätt till avgiftsfri frånvaro?

Vid regelbundet återkommande frånvaro under högst 5 dagar ska anmälan göras senast 2 veckor före den första föräldrapenningsdagen tas ut.

Om barnet är frånvarande mer än 5 föräldrapenningsdagar i följd ska anmälan göras senast 6 veckor före den första föräldrapenningsdagen tas ut.

Kommuner kan dock alltid bevilja kortare tidsfrister än de som anges i lagen.

12. Vad avses med regelbundet uttag av föräldradagpenningdagar?

Med regelbundet uttag avses att barnet är återkommande hemma till följd av föräldraledighet högst 5 dagar i följd, exempelvis varje måndag och fredag eller var fjärde vecka.

13. Måste jag meddela uttag av föräldrapenningsdagar skriftligt för att ha rätt till avgiftsfri frånvaro?

Lagen utgår från att anmälan ska göras skriftligt och inom i lagen angivna tidsramar för att erhålla avgiftsfrihet. Kommuner kan dock, enligt egen bedömning, besluta om att godta även muntliga meddelanden.

14. Jag kommer att ta ut enstaka föräldrapenningsdagar. Är dessa avgiftsfria och vilka tidsfrister gäller för att anmäla frånvaron?

Frånvaro på grund av uttag av högst fem enstaka dagar behöver inte anmälas skriftligt inom i lagen angivna tidsfrister men berättigar inte heller till avgiftsfrihet med stöd av lagen. Kommuner har dock möjlighet att bevilja avgiftsfrihet även för enstaka frånvarodagar, kontrollera med din kommun vad som gäller.

Barnomsorgsavgift

15. Definitionerna på halv- och heltidsomsorg har ändrats så att gränserna avser ett genomsnittligt timantal per vecka. Vad är utjämningsperioden vid beräkning av barnomsorgsavgiften?

Enligt lagen avses det med heltidsomsorg daghemsverksamhet som i medeltal överstiger 35 timmar per vecka och halvtidsomsorg daghemsverksamhet som i medeltal uppgår till högst 25 timmar per vecka.

Till exempel föräldrar som skiftesarbetar kan ha ett varierande behov av barnomsorg. Om gränserna då avser ett genomsnittligt timantal ska avgiften för barnets närvaro i barnomsorgen beräknas enligt det genomsnittliga antalet under en utjämningsperiod. Eftersom avgiften uppbärs per månad är en månad också en naturlig utjämningsperiod.

Exempelvis under augusti månad 2022 utgörs utjämningsperioden av fyra hela veckor (4* 35 h för barn i heltidsomsorg och 4*25 h i halvtidsomsorg) och 3 dagar (3*7 h i heltidsomsorg och 3*5 h i halvtidsomsorg). Heltidsavgift får således uppbäras om daghemsverksamhet nyttjas under augustimånad mer än 161 timmar. Barn i med halvtidsomsorg kan nyttja max 115 h under augusti månad och fortfarande betala halvtidsavgift.

Notera att din kommun kan välja att tillämpa en fördelaktigare timgräns eller utjämningsperiod.

16. Har det gjorts ändringar gällande barnomsorgsavgifternas storlek?

Barnomsorgsavgiften för heltidsomsorg är oförändrad, högst 240 euro per barn och månad. Även i fortsättningen ska kommunen beakta familjens storlek och inkomster vid bestämmande av avgiften. I lagen har dock införts reglering som begränsar avgiften för halvtidsomsorg för högst 60 procent av avgiften för heltidsomsorg, dvs. max 144 euro per barn och månad. Om kommunen erbjuder andra omsorgskategorier än halvtids- och heltidsomsorg ska barnomsorgsavgiften för sådan omsorg tas ut i relation till avgiften för heltidsomsorg.

17. Mitt barn har rätt till avgiftsfri förundervisning. Hur beräknas den avgiftsfria delen vid bestämmande av barnomsorgsavgift?

Då barnomsorgsavgiften för ett barn som har rätt till avgiftsfri förundervisning beräknas ska man utgå från den barnomsorgsplats som barnet har och antalet förundervisningstimmar per månad (antalet förundervisningstimmar per dag multipliceras med antalet fastställda arbetsdagar för respektive månad).

Exempelvis i augusti 2022 är antalet förundervisningstimmar minst 48 timmar: barnet har rätt till minst 4 förundervisningstimmar per arbetsdag och augusti omfattar 12 arbetsdagar.

Under augusti månad får heltidsavgift uppbäras om daghemsverksamhet nyttjas mer än 161 timmar (se fråga 15). Således ska de avgiftsfria förundervisningstimmar dras av från 162 vilket är det minsta timantalet per månad för uppbärande av heltidsomsorgsavgift i augusti 2022. Det innebär att avgift under augusti månad ska betalas för $162 - 48 = 114$ timmar. Timavgiften för heltidsomsorg i augusti månad med en avgift på 240 euro är $240/162 = 1,48$ euro. Avgiften för augusti månad är således $114 \times 1,48 = 168,72$ euro.

Om barnet har en halvtidsomsorgsplats ska de 48 avgiftsfria timmar dras av från 115, vilket är det maximala timantalet i augusti för halvtidsomsorg. Det innebär att avgift under augusti månad ska betalas för $115 - 48 = 67$ timmar. Timavgiften för halvtidsomsorg med en avgift på 144 euro är $144/115 = 1,25$ euro. Avgiften för 67 timmar är således $67 \times 1,25 = 83,75$ euro.

Notera att barnomsorgsavgiften kan variera månadsvis till följd av att antalet arbetsdagar är olika beroende på månad och att din kommun kan välja att tillämpa en frikostigare avgiftsfrihet.

18. Var hittar jag information om fastställda arbetsdagar som används vid beräkning av avgiftsfrihet för förundervisning?

[Se närmare information om fastställda arbetsdagar för 2022-2026 på landskapsregeringens webbplats](#)

19. Mitt barn har rätt till avgiftsfri förundervisning men jag vill hellre att barnet får motsvarande mängd daghemsverksamhet avgiftsfritt. Är detta möjligt?

Nej, den lagstadgade avgiftsfriheten avser endast förundervisning.

Tilläggsinformation:

- [Information om lagändringen, ändringar i lagstiftning på regeringen.ax](#)
- [Information om lagändringen, lagens förarbete och utskottsdokument på lagtinget.ax](#)
- [Folkpensionsanstaltens \(FPA\) informationsfilm om familjeledighetsreformen på youtube.com](#)